

АБЗАГУ!!!

Даазгеит иара Чаарқыт,

Иахьалаз иңсы,

Сықәрахьымза, знышәнап

Иахтнызцаз зыңсы.

Б. Гургулиа.

20 шықәса зыора сзымгәығьыз,иахьеи уахеи
сыгәтыхақәа ирылаз, исхьааз, исыхәтаны исыңхьазоз.
Скалам шьтыхны снатәацыңхьаза, сылағырзқәа
сзеиқәхәаломызт, даасгәалашәон Нелли рыцқа, уи
лхымәаңгашья, лычҳара, лығәғәара. Аены Абзагу Гургулиа
иңсыбао ргон, дахьиз, дахьаазаз, иқалақь гәакья Ақәа
иалганы иабдуцәа, урт рабдуцәа анышә иахьамадоу
Чаарқытқа.

Иагья аамта царгы исхаштуам уи амш хьанта, амш
еиқәацәа. Лаңхья иқәыз, адауаңшь иафызаз лычкәын Абзагу
хазына, ишылтахыз лыбжьи неицыхны, ицәыуара азин
лымамызт. «Мадина иахьыкалаз бымбазои, ишахтахыу
даҳцәыуар ауа цыбшьоума, ақыртүа гвардеиццәа
еилыркаанза Ақәа даҳзалгозар хәа хгәакуеит», - лылағырзқәа
лҕыкьасо, лыбжьи ныцакны, лнапқәа насыкәлыршеит.

Ишьныңсылан игылан Ақәа ақалақь иалаханы
иказ,абзеираз хәа Абзагу иархәарц инеиз ауеи тынхеи,
афызцәеи, агәылацәеи.

Борис иааигәара анеира гәағьыуацәан. Ауафы
диҕаңшуа дыкамызт, ихаҕсахья убриакара еиқәацәан,
санааихәаңшлоз, сгәы нтыңсаауан. Лассы-лассы хыхьи-
цакеи дылбаауан, игәылацәа, макьаназы ацхыраара изтоз,

ақыртұа милат еиуаз рыла, акаридор ꞑацаны, иаарласны Аќа далганы Кутолќа дигар акун.

Днаскъаагон Бориси Нелли рќа афырхаца Абзагу. Итынчран «аќсуаа рашќа» хќа изышьќаз агќараќаќы. Қырќбызшќамзар даќаќы уажќы ара иуаќауамзт. Сара сахьгылаз, хыхь иќоу Анќа сиашьаќуан, уадаќрак иаќќымшќаќа Чаарќытынза дрызнагандаз хќа.

Чаарќыт. Абас ахьзуп Кутол уахьналало аќабла. Ачаа дуќаа ахьынхоз атыт. Зегь раќхьаза итќьаз ахы Борис Гургулиа иашќа иќашќеит. Абзагу анышќ данамардоз аены, Чаарќыт аадмырхќит акумзар, ақыртұа бќьар хќыс имаз зегьы рыла, аќабла далахьысуан. Аќа итанќќќеи и БМП-ќќеи 5 уажќы-уажќы аќабла иажќлон, хќаќќынќаагы хаха уи иаќагылан.

Абзагу иабду Алмасхан Гургулиа Аќсны еицырдыруаз, пату ду зќќыз , аќьабаа ду збахьаз, аколнхара аиќкара иахагылаз, тсытќќала ихандеиуаз уаќын. Аќьынќьтќылатќ еибашьра Дузза хьызла- тшала иалтывз, иќыза гуаќьа Таниа Амќ-тќаи иареи, аибашьра ашьќахьтќи аамќа хьанќаќа ириаины, аа-ќыуаак ахшара раазеит, ршьапы иќќдыргылеит, зегьы иреиќау аќараиурќаќа ирылгеит.

Ирхылтывз рыхшара, рмаќаќа Анќа ишихќара иќаз тќааќаран. Асас дызгымыз ари аќнаќа, иќан мышќы хьнтќ тшынтќ ахьурзы аныќнарќауаз. Ираќааќын аќнаќа иаќауаз асас даќќа, Борис иќызќа ашќќќќќа инадырќны, аќарауаа рќынза. Абри аќнаќа сахаазалан саргьы, мышќы смааир ќалазомзт. Сан леитш бзиа дызбон Таниа Амќ-тќа, аќќыс ќќыш, акреилывзкаауаз, аќьаќы зажќа иахаќгылоз, зќьабаа хьанќаз тќќысын.

Схэычын, аха иахьеипш исгэалашэоит Борис аҫаацэара даналала, Алмасхан Гургулиа игэараҫаеы еипцхэаны ачара ду ииуз. Нелли Чыч-пҫа убриакара дыпцшзан, деинаалан, дгукын, усқангы, иахьягы идиалс исымоу пҫэысуп.

Аҫбабаа згымыз аонаҫа, аколнхараеҫгы аус руан. Зегы еиманы усура ианцалоз, ахэыцқеа рхылапшра сара исыдын. Зегь реиха злеишэа бзиа, сгэы сазмыргоз, исзызыршоуаз Абзик иакун.

Зхэыцра инаркны издыруаз, бзиа избоз Абзагу икамзаара нышэашья сзамҫеит. Еснагь зыблақеа ччоз, анцэахша еипш ипцшзаз, еинаалаз, аҫсшэа ануеихэоз дыпцхашьяны зхы лазыркэуаз Абзик бзиа. Схэуцуеит, ишпалхылгари Нелли рыцҫа лыцкэын икамзаара, анышэ хьшэашэа, анышэ еиқеацэа имариоума иқэыпсара.

Нанхэа 14 аены Қырҫтэыла Агоссовет анапхгаоцэа бцархкыс ирымаз зегы рыла еиқэных, ашьыжь шаанза Аҫсынтэыла иақэлеит. Ақырҫуа жэлар ргэы иҫан хымш рыоныхцкала, Аҫсны ахи ацыхэеи рнапаеы иааганы, аҫсуаа ырҫыслымны, Қырҫтэыла абирак ахэааеы иахадыргыларц.

Аибашьяра иаанарпшит досу ихаесахья. Иацы хайшьцэоуп хэа иҳаланхоз, иахья хайҫацэоуп хэа, абцар аанкыланы хайхсра иалагеит, Аҫсны пшза хамырхырц. Ирбылуан, иццышэыртэуан, амоадуқеа иреықэыз ақыҫақеа, индырцэон иреагылоз. Зчеицыка знапы иқэыргыланы асас ипцлоз аҫсуаа рыонаҫақеа аеҫахэа ибылуан.

Ирхэоит ацшзара адунеи еикэнархоит хэа. Ацснакара ицшзоузеи адунеиафэы, аха ацшзара ршыакьарц рызбит аґацэа. Хакэырхырц ртахын, избанзар хакырбаауан зегь реиха ицшзоу, тоурыхла ижэытэзоу анцэа ихатэеишьаз адгыл.

Минуткгы ргэы меитацэит хадсуаа рыцкэынцэа, Нартаа дуқэа рхылцшьтрақэа. Ацсны хамырхырц ихакэлаз аґа иґагылеит, рыцсы рыцсадгыл иахтнырцарц. Акэкаэхэа иткэоит ахқэа. Итахоит иреигьзоу Ацсны аґацэа. Имгьазо хэраны сгэы иалалоит.

Дыкам Абзагу цэала-жыла, аха дыкоуп, дкалоит доухала, ифырхацарыла. Ацсадгыл ашэарта иантагыла «шэнеибац ацсуаа рыцкэынцэа» хэа Владислав Арзынба дузза ибжыы анга, имшэа имырха,гэеобарак камца, аґа хэымга иґагылаз дыруазэкуп Абзагу Гургулиа. Уґацхьа схырхоит Абзагу, абзагуы зызтаз.

Жэамш зацэык роуп аибашьра ахьуадразаз хаґацэа. Жэамш иалагзан афырхацара, агэымшэара ааурцшит. Макьана уқэыцшзоуп хэа уани- уаби зхэацшуаз Абзик, мышкала уарцысхеит, уеибашьоны уаагылеит. Агэамч гэгэа змаз хацан уара. Теитыцшлагы, доухалагы уеибашьоны. Ус уаазан а-Гургулиакэа рыонатафэы.

Ацхьатэи аминутқэа инадыркны Ацха кацшь афэы аґа иґагылаз уоызцэа унарывагылеит Абзагу. Иаха иахьшэартаз атыцафэы уцон, уцшыхуан. Абрака дувагылан уашья Ахра, згэабзеира уиакара иееимыз. Сыблақэа ирбом хэа аоны дзымтэеит Ахра, избанзар ицсадгылаз игэы былуан. Уигьы хьаас иуман уара.

Ирхэоит, Акэа ааныжьны ацара ада цсыхэа аныкамла, улагырзқэа узынкыломызт хэа. Аха адца нагзатэын. Еихагыи ихьантахоз, ацсуа жэлар ыкамкэа, аға хэымга Акэа далахар акун.

Нанхэа 22 рыены Абзагу далахэын хатэгэацхарала, шьхала Агэызеирака ииасны, ицэахыз абцъар аазгоз агэыц. Шрома атыцаёы ағацэа аарёахаит. Хачкэынцэа гэымшэақэа ирылшеит аёагылара ироуз аиаaira. Нанхэа 24 рзы шацхьа аға дрыкэшеит. Амчқэа еикарамызт. Агэыц иалаз азэыроы тахеит, цытшыкгы иткэаны иргеит. Абрака икалеит аидыслара гэгэа. Абзагу иеримтеит, атэра ацкыс хьызла атахара хэа, ицаацханы нцэаанза дрылахысуан, ицаирхоз, инирцэоз даара ирацэаоын. Абзагу ахэра гэгэа иауит. Убаскан ихазын иааныжьны имаз арткэацга цижэоит, иаргыи дтахоит, ағацэагыи мацымкэа инирцэоит.

Агэымшэаразы «Леон» иорден ианашьоуп. Сара сгэаанагарала Иреихазоу афырхаца ихьз дацсоуп Абзагу. Иагьа аамта царгыи, афырхаца ихьз дацшаауеит. Ус иагыикалароуп.

Абзагу фырхацарыла дантаха ашьтахь ицсыбао иаразнакы изымцшааит Борис Алмасхан – ица.

Дишьтан Борис ица хазына Абзагу. Деимдон, иахьааиахалак дыцшаауан. Зныкымкэан аморгаёы даннеилак «Какубаа» хэа зыжэлаз азэ дидырбон. Ица деицшнишьалон, аха ижэла даеакын.

Ацыхэтэаны ацьямыгэацэгья ихганы еиликааит,
аморгаёы ишьтаз, зхы-зёы еицакхьаз ичкёын Абзагу шиакёыз,
аха ускан анышэ дартахьан.

Иказаарын макьана зынзаск ауаора зцэымзыцыз
цёоукгы. Иахьынзауаз Абзагу аморгаёы дышьтан, нас анышэ
дартеит.»Уареи сареи ханиартэ, уздырыртэ скарцеит» - абас
иоуеит Борис игэалашэарақэа зну, иажэеинраала аёы.

Сычкёын анышэ дамадан,

Лечкоп цъара, греидерла.

Даёгатёын уи амарда,

Саагатэхаргь еидарала.

Борис Гургулиа иажэеинраала «Исзымхэеит
сшацсыуаз»захьзу схы иархёаны, иаасырцшырц стахуп,
ичкёын анышэ даньцихуаз, дзықэшэаз.»Евкалиптқэак рыцака
жэаоыуаак жын цсыжыртакаё , жэаоык ацсуаа гэымшэақэа
цас иауазшэа, иааигёаны ақыртёуа ир гылан. Урт хьаас
икамцакэа, Борис ицыз иоызцэа анышэ ржуан.

Хёыцра хьантак ицагэгэа, настха ататын дахо дгылан
Борис. Убри аамтазы, бжьы цэгьала шёызёузеи ара хэа,
ааигэа игылаз ар иреиуаз азёы иёааихеит арахь. «Амца
рылахцап , аоызцэа шёсывагыл, инхарцёап, изакузеи ара
изёу – абас ибжьы ааиргеит.

- Дарбану зшьа уылагыл,

Ацсцэаха дызцыугало?!-

абас ҕааитит Борис қыртбызшәала, уи ахысра
иамразакәа. Уака игылаз цытфыкгы ааскьейт. Борис ақыртүа
бызшәа бзианы идыруан, ауниверситет акны ақыртүа
бызшәеи аурыс литературей алекциякәа дрыпхьон.

Аибашьра гәгәа далашәан дтахейт сычкәын, абра анышә
дамардейт, сара истахуп, сабацәа иахьрцсыжыртоу анышә
дастарц- дцәажәон Борис.

Ус азәы днарыкәцкьейт, дааигәаны днагылт, ифызцәагы
днарыкәыцкьейт нак инаскьарц, абасгы ҕааитит.

- Абни ифызцәа агәымхақәа,

Ацсынтәыла иакәырцейт.

Дара ацсуаа агәыкәхақәагь,

Харшагом , рхы иакәырцейт....

Сгәы иалсит уца итахара, уара ухацоуп, уеыргәгәа, уца
итәыла ихы акәйцейт,- дцәажәон ақыртүа.

Ақыртүа иихәоз ажәакәа акыр ихьантазаргы, ачхара ду
ааирцшит Борис ахаца.

Сара исзымхәейт ихжәаны,

Сңей сарей хшацсыуакәаз,

Ак сыцәрыхьыр хәа сшәаны,

Сгәакра исацадгылақәаз.

Ауафьтәыюса ицәа итамзо акгы ыказам акәымзар, даара
ахачхара ааирцшит Борис. Схуы-сжыы еилагылоит , абарт
ацәахәакәа санрыпхьо. Абрака Борис анышә ицихуаз ица
хазына Абзагу еипш дфырхацан.

Убас икалеит ацстазаараеы, ага хэымга данхақәла, зегь рацхьаза иртаслымны ақыртқәа иргаз дыруазәкын Очамчыра араион ахада Борис иашья еицбы Игор Гургулиа . Нас Қартқа дганы дтаркуеит. Акыр ацабаа ихигеит, ихы дақәитыртәанза.

Ацабаа гәгәа аибашьраеы ибеит Абзагу иаб иашья Даур Гургулиа «Ацсны Афырхаца» хәа ахьз иацсоу, иахья Апарламент депутатс икоу. Заанатла ихақымыз, ицкашыз Даур Мрагыларатәи афронт аеы ахәцәа цсеикәырхаганы дрыман. Иара убас Гагра ахақәиттәраз дтахеит Борис иахәшьяаца Ацсны Афырхаца Алхас Шьякрыл.

Ихьяаи – игәырәеи дыриааины, Мрагыларатәи афронт аеы аибашьцәа ргәы шьтихуан Борис Гургулиа. Лассы- лассы ахрыгәгәартәкәа дыртаауан, аибашьцәа фырхацәа ирызкны ииоуаз ажәеинраалақәа дырзацхьон, ргәы шьтихуан, дрылабжьон. «Ацсадгыыл зцәызыз, зегьы ицәызуеит» - абас реихәон. Игәалашәарақәа руакаеы ииоуеит « Ианааилахәлоз, сызцыз сәызцәеи сареи Кәтолтәи ахыргәгәартәетәи ҳаибашьцәа амашәыри алыпхеи, аиааиреи рзеигьашьяны ҳнарпырцит. Рыбла ацыц еицш ирыхьчоит урт ақыта атынчра, рхәаа ацысцәкьягы рымбақәа изахыцраауам...».

Дыкам Борисгы иахья. Дыкам Борис ицеихабы Ахрагы. Аха икоуп Нелли лгәы еикәызхәало амоҭацәа, урт амоҭацәа рыхшара, ашьятамырзгақәа, абицара еихазхауа.

20 шықәса моасны ицеит. Акгы сзымоит Бориси Нелли ргәацаеынза инеиуаз, Абзагу иқәнагаз ажәа цшаалыхқәа сзымхәар хәа сшәаны. Анцәа ду дшахатуп, шака истахыз Борис рыцха ицсы танацы, ицкәын изкны ажәақәак зәыр. Сахьзоз цысымшьеи, згәы иаанагодаз, иаарласны, зегьы

хзыкэгэыгуаз, абаагэареипш хазхэацшуаз хтынха ду, абас
лыхынцас иауеит хэа.

Сан рыцха Лили Уасил – ицха Кэыцниа даара хьаас
илыман егъараангы исаепнылхэон, сашьцэа Чаарқытаа
иҥахаз ирызкны ажэакгы ахьызымшыц. «Сбыхэоит, Абзагу
изкны бналагар», - абас шылхэоз лнарцэымша дныкэлеит.
Аибашьра ацхьатэи амшқэа инадыркны, есены имшапысуаз
зегы ақбаад бгыц ианылцон. Абзагу изкнгы ажэеинраала
лышхан, аха ацыхэтэаны лчымазара – агэхаштра иахкьаны
иаалшы абжеиҳарак зегы зныз лтетрад ныбжяхэаша изит.

Хьаа дус хгэы итыхоит сашьа «Ацсны Афырхаца» Адгур
Злаииеи сареи.

Сағамыз шэа шэғацхьа сашьцэа Чаарқыт ацацэа

Зықэнага макьана исымхэац.

Ацсуаа ирхэоит агэыроа ауашы дафоит хэа. Закашы
анацэа агэыроа иафазеи, рхағсахьақэа алағырз
иаркыцхьеи...

Сажэа хсыркэшарц сҥахыуп Ацсны Анацэа рхеидкыла
ахантэашы Гули Кьычцха лгэалашэарала:

«Бориси Нелли Гургулиаа рҥаацэара Ацсны иғырцшыгоу
аҥаацэарақэа ирхыцхьазалоуп. Урт ағар реицаазарағы
рылша даара ирацэоуп. Имацшым урт рахьтэ Ацсадгьыл
ахьчараз иқэпоз. Ицьяшьатэзам Борис ицкэынцэагы Ахреи
Абзагуи рацхьатэи амшқэа инадыркны , Ацха кацшь акны
роызцэеи дареи, Ацсны ахьчараз инагылт. Урт
иреиуоуп: Тамаз Берзения, Дима Гогуа, Алексеи Ломиа, Адгур
Басариа, Даур Коғониа, Лаша Зыхэба, Арзамети Димеи
Ҥараа, убас ирацэашы.

Аибашьра аңхьатәи амшқәа рзын ҳарт Ақәа иалаханы иказ аңсуаа, иаалыркьаны иааҳалаџит ҳгәы ҫызкааз ажәабжь хлымзаах- дтахеит Борис ичкәын Абзагу Гургулиа. Ари раңхьатәи хьаан, гурџан, цәызран ҳара ҳзы. Убасқаноуп сара хағала аибашьра алақта сантаңшыз.

Абзагу итаҳара заҳаз иџызцәа тоуба карқон ишьа шыруаз ала.

Уамашәа иубаша, рџызцәа анрывыңсаалак, аибашьцәа уи еихагьы иарзрыжәуан, џынтәны рымч аңнақон. Ес жәылара цыңхьаза сара сгәы нтыңсаауа, сғацәы-ғацәуа сычкәынцәа срыҳәон – нцәарак сзыжәымун шәыда цсыхәа сымазам, ҳағеимехара акы аашәыхьыр сахыңсаауеит.

Есены сматанеира заҳауаз сычкәынцәа ус сарҳәон, - ҳан аибашьра еибашьроуп азәгы дтахароуп... Ҫнак Арзик ус ҫааитит – Абзагу Гургулиа иан Нелли бызлалеиғьузеи мама, уи илмычҳаи, баргы ибычҳароуп...

Нелли Бориси Гургулиаа ииашацәкьан, зычҳареи,зкәығареи ҳараку иреиуоуп.Итаҳаз атаацәарақәа ҳзын, ианакәзаалакгы урт ҫырцшыгоуп, ххьаа еицеиџаҳшоит.

Нелли иахьагьы лхьаа даиаины,ажәлар дрылагылоуп. Анцәа иңьашьаратәы нақ-нақтәи лыңсҫазаара ззылкша илзынхаз лмоҫацәа ирызҳауеит.Ҫаргы даара гәадурас иҳаңхьазоит анацәа рхеидкыла имџаңнаго аусқәа рҫы Нелли дахьҳалагылоу.

Аибашьра ашьтахь урт ражәеи руси, ҳауаажәлар рзы кыр ихәартара дуун. Иаҳаракгы Борис Алмасхан – иңа ипублицистикатә рҫиамтақәа, иажәеинраалақәа, имшынцақәа уҳәа иааиџуаз аибашьра иазкыз зегьы ҳахәрақәа арғьон.

Сара сзы хамтак исзабызоуп Борис Гургулиа сычкэын Арзамет дантаха ашьтахь изикыз ажэеинраала «Афырхаца изы ажэа» - хэа хыс измоу ичкэын Абзагуи , фырхацарыла Ацсны иаыкэпоз рыхьызкэа еидкыланы иахьааирпшыз ишэкэы «Ахьаа» ағы.

Харт итахаз атаацэарақэа дхалыпсаит ауабы лаша, ауабы қиа, ауабы разы, Ацсназы зцабаа дууз, хапхьакагы акыр зылшараны иказ, хгэы зырғэғэоз Борис Алмасхан – ица Гургулиа.

Борис Гургулиа ихыз лашеи, ичкэын Абзагу ифырхацареи наунагза баканы атоурых иазаанхоит.»

Абзагу ибызцэа ыкамызтгы икаломызт Аиааира. Хьзи-пшеи рыгымзаит Хапсадгыл Ацсны зыхьчаз, зхы ақэызцаз.

Мадина Злаииа-Чачхалиа

Ацсны Анацэа рхеидкыла аусзуы,

~~Акоординацисге Совет органыла.~~

АБИ АҢЕИ

20 шықәса уажәаҟхьа аҟа хумга дуқәцаны Аҟсны ахы ианақәитҟа, зегь раҟхьаза сзыргәакуаз сани саби , анцәа исзеиқәирхаз сашьазацәи рыбла анаҟаҟшра акәын.

«Баалагушьа зықкәынцәа ҟахаз аҟаацәарақәа бнарыдшшылап», - лҟәан сани сареи сҟабла Чаарқыҟ агуарабжьара хныбжьалт. Ахурақәа зынза иҟыцзан, ана-ара амыткумабыжьқәа ааоуан,уцәа уҟанарзызон.

Аҟьаамыҟәа цәҟьа ахнагеит сқыҟа хьзырхәага Кутол. «Ушьаҟәа ахынеихугалак апоезиа азыхь ыцхәраауеит» - ззырхәо сқыҟа уажәы ушьаҟәа ахынеихыугалак аҟаҟгәынқәа.

Салалан снейуан сҟабла. Схуцрақәа срылахон. Дыҟам Абзагә Гургулиа. Оыҟьа аишьцәа Генеи Гарики Торчуаа анышә хьшәашәа иамадоуп. Дыҟам афырхаҟа гумшәа Пантик Торчуа. Иҟам легендацас зызбаху Гудауҟа инаоуаз Ерик Осиа, уи иҟеицбы Беслан. Дыҟам агумшәара ду аазрҟшыз афырхаҟа Игор Сиҟинаа. Нас иаарласны Гал дҟахараны дыҟоуп иашьейҟабы Нодар. Шаҟаоы ртәы ухәарыда.

Иахьаҟьы уацәҟьы сгуы цәымҟны иалахеит Ерик Осиа иашҟа санҟала анхуеи – аҟацеи инеимда ааимдо ирхәоз амыткумабжьы. Ашьыжь шаанза, нанхәа 14 рены имхәа – имырза Аҟсны ҟышза дақәлеит аҟа хумга. Аҟәаҟа зхы рханы ицоз, акулзтәы техникеи ашьаҟауааи рыбжьы цәҟьа иарҟыхеит сқыҟа Кутол.

Хәишьцәоуп хәа иҟаланхоз ақырҟуа милаҟ еиуаз зегьы амоадуқәа рахь ицәырҟны «хәшәзпшуашьҟеи акраацуан» хәа ашәҟқәа дыршәуан цәоанцәыҟа, игурҟьан ирҟылон Аҟсны ҟубаса ишьҟарҟарҟ иақәлаз аҟа.

ҟынч анхара моа ианыз сыуаажәлар ари аоызацәкьа иазҟшмызт. Избатәын акы. Раҟхьатәи амш аены Ерик Осиа зхадараҟы дыҟаз гуҟоык аҟкунцәа ирбон уажәтәи аҟагылазаашьаҟы апартизантә еибашьрада даеа моак шыҟам. Аҟсны афырхаҟа хәа ахьз харақы иаҟсахаз Валери(Бурди) Агрба напхгаоыс дзырҟаз апартизантә гуҟ иалалеит Ерик Осиа, Гиви Цнариа, Адгур Злаииа, . Заур Чантуриа, Мурмани Омари Маниаа,Тариел Коҟониа, Сергеи Коҟониа, Валери Арлан, Дима Харҟьелиа, Амеран Абыхуба, Мераб Киут, аоымш рыены иааз Нодар Чагуаа. Нас уи апартизантә гуҟ иалалаз рацәаоуп.

Апартизанцәа зегь раҕхьаза ус хаданы рҕаҕхьа иқәгылаз, атрафеитә бҕьар агара акуын. Есены амоадуахьы ицәырцны акуыларакәа моапыргон, аҕацәа тарханы абҕьари аҕьапҕхани акыр ааргон. Еиҕкааны, еиззроны аусқәа моапыргон. Рызбаху Гуымста ахықәан еибашьзаз ркынза инеиоуан, уи ргуы шьтнахуан ҳарҕарцәа.

Сентябр агуазы ақытан ахрығәғәартақәа реиҕкара иалагеит. Пантик Торчуеи Валери Агрбеи рнапхгарала заанацы аҕабиакәа рыжра иалагахьан. Тамшь, Лабра, Ануаа рхуы, Нағбоу аҕаблақәа рҕы ажәыларакәа моапысуан есены. Урт хаха ирҕагылан ҳаибашьцәа.

Легендацас ауп иахьагы дшыргәалашәо зычкунцәа аоыҕьагы зываргыланы еибашьуаз Аҕсны Афырхаца Ерик Осиа. Оыҕьа аҕацәеи, оыҕьа аҕацәеи драбын Ерик. Зхатә ҕьабаала ихандеиуаз таацәаран.

Аҕсадгыыл абзиабара, ианаҕахха ахы амеигзара рылаазан Ерик иҕаацәара. Дпатриот иашацәкьан. Дуаоы цкьан, тынч аҕстазааразы дхандеиуан, дөыбҕаказан, акырнтәгы аҕхьахәкәа игахьан, еибашьрала сыхьз аанхондаз ҳәа дхуцуамзт.

Дуаоы лашан, диашан, аказы ихы деигзомзт, - абас дигуалаиршәоит Ерик Осиа ивагыланы еибашьуаз Аҕсны Афырхаца Адгур Злаииа.

Абар уи ииҕәо: «1989 шықәсазтәи ииултәи раҕхьазатәи аидысларақәа раан, Ерик даара ихьааигеит икалаз. Ионаҕаҕы акун аштаб ахьхамаз. Есыуаха ашҕаҕы ҳаҕсы заны ҳтәаны амоадуахьы ииасуа, ицо иаауа гәахтон шаанза. Убасканоуп иареи сареи ҳанеиоызцәаха. Акыр дсеиҕабын иара. Убринахыс ҳамазақәа еилан. Ерик зегьы изызроуан, иақәнагамз иҕәомзт. Кутол ихаланхоз агырқәа хазы ицарц азцаара анықәдыргыла, акыр аиҕцәажәарақәа дрылахәын, даара аҕьабаа ибеит, ус еицш агырқәа ирылымшаразы»

Ерик Осиа дахьынхози, аҕсуа еибашьцәа рыхрғәғәартақәа ахьыкази хышәка метра акун ирыбжьаз. Аеыв-сывхәа ахқәа ашҕа ишҕахауазгы, даара ишшәартазгы, ҕьаргы ихьамцит Ерик иҕаацәара. Инга ланхәеи, оыҕьа лыпҕацәеи лываргыланы иахьагы ухагы аибашьцәа рымац луан.

Игуалаиршэоит Аңсны Афырхаца Нодар Чагэаа.-« аоны хавсны
 ңьаргыы хлышьтуамызт Инга, ара хааиртан, хаңсы хшон, ххуы
 ҕалцон, аңкэынцэа рымаңэақэа еснагь айхэшьцэа ирызэзэон. Икан
 убасгыы айахысра гэгэа анцоз, аҕабиа иҕатэаз рхуы аннагатэыз,
 ахаца ианизымгуғыуаз, Инга ахқэа лывыкыкыо егьарааны ххуы лыманы
 даахьан.»

Ерик иааикуршаны дахьынхоз аҕыңқэа бзиааны идыруан,
 убриазоуп хайт анырхэалак, иаңхьа ңшыхура азэгыы дзимышьтуаз.
 Иаҕа иахьшэартаз дцаны, автоматқэа иазқэнца , аҕацэа иаңхьа
 иаңцаны акыртэ даахьан. Ирхэоит Ерик айбашьра иазыманшэалаз
 азэ иакун хэа. Гушңыла , мычла, доухала адагыы, хшыюла аҕа игуы
 иҕеикуаз иара заанаңы идыруан. Ңшыхэра данцоз гуыла дгуеиңон аҕа
 дахьтэаз. Алым даоызан айбашьрағьы,даңхьагылан аоызарағьы.

Тамшыи Кутули рыбжьара РСУ хэа иахьашьтаз аҕыңағьы аҕацэа
 гуңоык штэаз еилкаан. Ашьабыстеиңш рышьтабжь мыргазакуа
 қуылара ицеит уи ауха Ерик Осиа игуң иңеихабы Роман диваргыланы.
 Ху-оык ркынза ақыртқэа рыезаны итэан, аха дара иагьрызгэамҕеит
 аңсуаа анрыкэшаз. Игылаз амашьына «Камаз» цака дацатэан
 пулимиотла дхысуан аҕа. Аха акгыы рылдмыршеит, Ерик инапхгарала
 хоык уака иҕархан, хоык рыңсы штаз ирҕаслымны иган рабңьаргыы
 даргыы, аңбаңханы зқэыз амашьынагыы. Иара убри РСУ уаҕа ңсыхуа
 змоуз аҕыңағьы еиҕах ңшыхура дцоит Ерик игуың иманы. Хыхь Лабра
 аганахьала ңшь-оык ақыртқэа илаңш ицашэеит, акомандагыы каицоит,
 «шэыңсы штоу шэьехашэҕа еиха ишэзеиңьуп», хэа. Аха ақыртқэа
 ахысра иалагеит. Хаңсуа чкэынцэа рхымта назаза иагоит аҕацэа, нас
 иңа Рома диманы, Дҕамшь азы ирны ицоит абңьар рхыхны иааргарц.
 Ишааиуаз игуарҕеит азэы имаика шкэакэа ишэыхны, ишьтыхны дара
 рахь дааирц шиҕаху. Ианңшы иааиуа даҕа ңшь-оык ицуп. «Шэылбаа
 арахь» хэа рызғеиңуеит Ерик, даргыы аңсра аңкыыс атэра хэа цака
 илбаауеит. Абасала аены аа-оык ақыртуа еибашьцэа рыманы
 ихынхэит Ерик игуың. Зегь маншэаланы ишикуғеиоз аниба, Ерик еиҕах
 Лабра аҳаракырахь ихала дхаланы , даеа оыңьа иаңцаны иааигеит.
 Ерик икуғеиаз аңшыхура иалигаз абңьари атапанчақэеи акгыы зкымаз
 аңкэынцэа ирзишеит. Ус иказшьан иара.

Зегь раңхьазагыы ихэатэыз Ерик иңеиңбы Беслан игэымшэара
 атэоуп. 20шықэса ирҕагылаз, Бесо хэа зархэоз, аҕаацэара акыр

агуҥрақәа идырхәалон, Бақәа аполиталогиятә институт дҥан. Абилет аахуаны амоа дықәларц хымшка шагыз ауп аибашьра ишалагаз. Иҥаацәа инадыркны, ақыҥауаа зегы даара акыр ишихәазгы, сцара иаццоит хәа амоа дықумлеит. Сыҥсадгыыл Аҥсны, сқыҥа Кутол ашьаарцәыра ианылагылоу, изакутә мчугеи сыуаажәлар ныжыны ацара ацысцароуп хәа амоа сықузцаша,- ихәан иаби иашьей , еибашьуази днарывагылеит.

Аҥышәа ду змоу азә еипш деибашьуан Бесо Осиа, агумшәара ду ааирҥшуан, игурҥкәыл бзиан, еилкаара харакын. Ануаа рхуы ажәыларакәа руак аҥы Бесо ибзоурала, имақымкуа хәибашьцәа рыҥсы еиқухеит. Зыдца нагзаны ихьацуаз хәчкунцәа зыхьчоз, амца зхахьы иаазгоз Бесо Осиа иакун.

Мрагыларатәи аибашьцәа рзын акрызцазкуа мшын ииуль 2, 1993 шықәса Тамшь амоаду ҥарцәны, адесант иаҥыланьы, хымш иадамзаргы амоа рнапаҥы иааргарц дцаны раҥхьа иқәгылан хәцсуа еибашьцәа. Адца анагзара моаҥызгоз ирылахун Ерик Осиеи иҥацәа аҥыҥагы.

Ерик дызлаз агуҥ ирылдыршеит «Урал» захьзыз амашьына иҥатәаз адесант аҥархара, ишьын 20- ҥык иреиҥамкуа аҥацәа. Агранатыршәга бҥьарла амашьына деихсит Омар Маниа. Амашьына амоаду ианкьан, иаахәын аҥсуа еибашьцәа ахьтәаз раҥхьацәкьа иаагылеит. Ерик избит дакушаны днеины аҥжәагақәа рылеиҥарц. Инапы ахы шақәшәазгы, аҥжәагақәа рыршәра дахьзеит, убриалагы аҥацәа уаха хысра димырқәцеит.

Еиҥеихәоит Рома Осиа, – иааҥынчрахеит, харгы хәҥсы еиваагап ххәан хәатәеит адца хәзҥшны. Сара убас исгәаҥхеит . изгаз атрофеи бҥьар (новеиши) сашьа Бесо ааигуа дахьеибашьуаз агуыҥахь изысышьҥырц. Икалап цьара цәалашәарак соузар, сахьтәаз Бесо иакун сзызхуцуаз. Ииашацәкьаны убри аамҥазы Бесо дыршьхьазаарын. Андреи Киркиназеи Нодар Цьалаҥунией ахурақәа анроу, амца ихахьы иганы, ахуцәа ҥызгоз шихьчоз дызгашаз ахы иқушәеит.

Ерик Осиа иҥеиҥбы Беслан анышә данарҥа ашьҥахь , мышкгы аҥны иҥьабо имтәеит аби аҥей. Еиҥахынхәит Тамшьтәи амоадуахь ршьа рурц. Иааирҥшыз агурмшәаразы Бесо ианашьоуп Леон иорден.

Ерик Осиа изықған ицыхэтэантөихаз ажәыларә сентиабр 16 рзы ахы акит . «Дельфин» актәи авзвод агупи, Отар Барганцьяиә 60- ык еибашьцәеи еикәшәаны Цагера шыказ амәә икәлеит аби аңеи, аибашьцәеи.

Амшын агаға аганахьяла Цагера ацентр ҳазааигуаны ҳаины ҳаагылт – игәалаиршәоит Ерик иңа Рома. Саб ишиқәазала ҳашьтахька мацк инаскьатәын, иалшон ағацәә амацәаз ҳтаркыр. Ус игәаҳтеит 40-ык инейтамкуа аибашьцәә амәәду ианыршәеланы ишааиуаз. Хгуы иаанагеит Ткәарчалтәи ҳақкәынцәә роуп ҳәә. Хтәаны ҳарзыңшуан, даргыы ҳара ҳахь рхы рханы иааиуеит.Ус шәызуствәәда ҳәә азәы қырғшәәла ғааитит. Иаадыргушьеит ҳашәашьаз. Отар Маниа ақырғшәә бзианы издыруаз, «биңо моди, чқаро»ҳәә рызәытит .Убри аамтазы Валери Агрба акәкәәҳәә ахысра далагеит ақырғқәә ирықәкны. Сара излауазала Бурди дсыхьчон, избон иҗиркьоз ахымца шакаәы ағацәә ннарцәәоз».

Аидыслара гәгәәцәкья абрака икалеит. Дхәын Ерик Осиа , ихымтагыы ңыңык аиргеит. Рома ииулакгыы иаб ибға дықужьны Цыгьарда агоспиталь ағы дааигеит, нас Ткәарчалка. Деиқухартә дыкамзт Ерик, ихы, ирыңҳақәә, гәгәәла дхәын. Хымш иңсы ңан афырҳаца .

Агазет абгыцқәә ирҗагзаны иузаарңшуам Ерики , уи иңацәеи аибашьра адәәғы иаадырңшыз афырҳацара, агәымшәара. Дрылахәын Кутол иацанакуаз ақырғқәә есены имәаңыргоз ажәыларакәә зеггы. Ихымта баша икашәомзт.

Ан Инга анцәә дылзихьчеит ашьаҗамырзга Роман Осиа. Иахья ағьараҳәә инхоит Ерик иҗаацәара, ирызҳауеит имоҗацәә.

Ишәтуеит икакачуеит ашҗа җбаа ду, акыркырҳәә иқуәуеит имоҗацәә рыбжыы. Иаарласны дираны дыкоуп Ерик имоҗа ихшара. Ари еихау насыңс икоузеи. Лыблақәә ччоит ан, анду. Ус ишоуп аңсҗазаара. Икам умҳәозар аби аңеи , икоуп зеггы. Аира зшазгыы, аңсрагы ишеит.Аңсадгылазы аҗахара зеггы иреихау символуп.

Мадина Злаииа-Чачхалиа

Аңсны Анацәә Рхеидкыла аусзуәы.

АХБИУК

Гәымыста ахықәан имоақысуаз ажәыларакәа рәы зегь реиҕа астратегиятә цак ду аман 583-тәи «Ахбиук» аҕаракыра агара, уиалагы Шромака ицоз аибашьцәа рымоа аартхон. Убриазоуп аҕа имчқәа зегьы абра еизганы дызтәаз. Акырынтә ҕаибашьцәа рнапахьы иааргахьан «Ахбиук», аха аанкылара уадафын.

Иуль пшьба, 1993 шықәса. Ахәылбыеҕа Гәдаутатәи агоспиталь аҕаҕа ишьтыпраит авертолиот Ми-8, 46-шык аибашьцәа зтаз абаталион «Горец».

Ргәыреанзамкәа амца шыра иалашәеит ҕаибашьцәа. Ашәт шкәакәала италаҕаз «Ахбиук» ахәыҕаракыра адәеиужь иаакуршан аҕацәа тәан. Авертолиот алакәыҕагы амоузеит, акәкәаҕәа ахқәа шаахозгы, амца қоуқад иалцәрааны итыңон ҕаибашьцәа гәымшәақәа. Абжьас еиңш иууаза иңан адгылаә ртыңқәа ааныркылон.

Уафьтәыюса иҕаҕы изаамго агәымшәареи, афырҕацареи аадырҕшит аибашьцәа. Амца зымехазкыз аверталиот атыңха змоуз, уа иахьтатәазгы иҕысуан рыңсы танацы, нас аоныңка ибылуан.

Ицәа дтанарзызит аҕа. Аверталиот атыңра иахьаз аҕагылара ҕәҕәа карцеит, амацәаз иштакызгы аҕа ицәеит. Ирҕәоит иҕәны илбааргоз ақыртқәа абас рхәон хәа : «Аңьашьахәы аабейт, хара иҕабашьуаз уаазамызт, урт «робатқәан» арии аоыза акино аҕы ада иҕамбазац».

Иахьагы уацәгы, ҕаҕакагы легендак иафьзан иаанхоит абаталион «Горец» аибашьцәа иаадырҕшыз агәымшәара. Имҕазо ахәра ззыннажьыз анацәа рыхшара, абри адәеиужь пшза иацәахит рыңсқәа. 16-шык роуп амца шыра иалцыз. 19-шык хабарда ибжьазны икоуп иахьагы.

Убарт хгэалахаршэап даеазныкгы:Гындиа Зураб, Гогиа Муртаз. Капба Алмас, Багдадзе Лери, Васиухин Михаил (апыры), Гэлиа Гурам, Ибрагимов Витали, Ирисханов Хож-Ахмед(Грозны),Куазба Роберт, Кубрава Витали, Лакербаиа Варлам, Тарба Михаил. Мушба Тамаз, Тэанба Адамыр,

Ушаков Павел, Хацьымба Тамаз, Шепилов Иура, Пацация Нелли, Чкориа Хизан.

Зыңсы таны уи амца шыра иалцыз рахьынтэ, нас Аңсны ахақәйтра зхақәызцаз маңым.

20 шықәса цит сынтэа. Иахьагы сыбла ихгылоуп уи амш хьанта. Гэдаута агоспиталь ағааңхьа сгылан, харантэила исбартан аверталиот италоз аибашьцэа, аха баталион «Горец» шакәыз сзеилкаауамзт. Анцэа шәихьчааит хэа снапы скьон, даргы атак сыртон.

Ихэлахьан Апресс-центр акынтэи сахьынхоз апансионат «Черноморец» акны сыңкәын Дадыни сареи ханааиз.Гэыңоык еилагылаз санырзааигэаха ацэажэара иаакәыцит, саргы хыроа уиакара ирымтакэа, аңсшэа нарахэаны снарывсит.Убасканоуп иангэасказ ана-ара игылаз зегы акалашэа, мазак ацаны ишсыхэаңшуаз.

Сгэы тыңсауан, исцэырцэахуаз амаза акы ишазхэаз збагәышьон.Кутол аға иғагылаз сашьазацэы акы ихьны исцэырцэахуазар калап аасгэахэын атэылахьчара аштаб ахь сеихеит. Ара аус иуан исзааигэаз соыза гэакьа Николаи Цьонуа. Цакантэи изфыситит, хамтакгы атак каицомзт, нас «доушәышьт» хэа рыдицеит ашэ илагылаз аруаа. Санхала Николаи иғаңшылар хьантан, сымоашьахэа избон акы шыкалаз. «Икалазеи Николаи Таииа-иңа, сашьа акыр ихьма» схэан фааситит. «Мадиначка бара даара бығәғәами, зегы

еилыбкаауеит аибашьраёфы азэы дтахароуп, Адгэыр иакэзам, Чачхал иоуп - ибжыы аарла исахауан.»

Икалацэкьаз аиаша даргыы ирыздыруамызт, ихэазала аверталиот итаз зегыы тахеит. Уаха уи атэы салацэажэом, атоурых иазынхааит.

Аха...Адырцаены рыцсы риманы ахэцэа ирыцаланы 16-ык абаталион «Горец» аибашьцэа цака илбааит.

Хахьынхоз атыцаёфы иаауаз атаацэа рацэафын, Чачхал азцаарақэа иртон, игэакуан рыхшара рлахьынца рыздыруамызт.

Ацх акыр ицахьан, итынчран ауада хахьынхоз. Ацьямыгэа цэгья иалцыз, зыызцэа еикэырханы илбаазгаз Чачхал дыцэамызт, илакта сцаирцшуамызт, дыгэжэажэон, сызиазцаауаз акгыы атак ситомызт. Ашамтазы абас фааитит: «Мышкызны аиаша цэырымцыр залшазом, сгэы зегь реиха иалоу Олег Купраа дахьтахазоуп, дзакэтэ еибашьоузеи Ацсынра иацэызыз, «Чачхал арт ашэыргэындақэа абыржэы идхарбароуп Нартаа дуқэа рхылцшьтрақэа реибашьышья»хэа сыеитуан. Шакафы рыцсы еикэирхаз быздыруам. Ахэцэа рацэафын, Олег ицсыбао ааныжыны сахьааз схы исзанажьюам, сартынчуам, иахзыруз закузеи».

Зегь рацхьаза агацэа амца зжэырцаз аверталиот итыцаз Олег Купраа-Ацьяпуа иоуп, секундгыы игэы меитацакэа ахысра далагеит.

Акырцхеипш акэын ахқэа шаауаз, бцъархкыс иказ зегь рыла дхысуан ага. Олег дгыланы, ага дижеланы деибашьюан, абылра иаёыз, аверталиот итыцуаз иыызцэа, амца ихахьы иганы дрыцхрауан. Абцъар атыгаха иахьымзаз гэеитон, иааикэыршан имаз арткэацгақэа иршэны иритон.

Абжьасеипш арантәи, даеацъара дыцон, ихымта баша икашәомызт.

Ухафы иузаамго агәымшәара аадырцшит айбашьцәа. Абылра ишафызгы аға ижәлон, ихрыгәгәартақәа цыржәон, аға иахь ирымаз агәаг убриакара ихаракын, ишыбылуазгы ацыхәтәанза рабцъар карыжьюамызт, ихәызгы хысуан рхьаа рцәахуан, абцъар зкымыз, ирымаз ахәызбала аға ижәлон. Аға ари аоыза иазцшымыз игәы имнакьеит, деицәцит ишьтахька, ааха гәгәа иманы.

Аидыслара гәгәа ахьцоз ахәыхаракыра днықәыпшырц дхалоит Олег Черкестәыла айбашьоы Цъамал Балатчиев дицны. Иоызцәа зегы реыцхьакны цака ицшын. Убри аамтазы харантәи иткьаз аминаршәыгатә рткәацга цжәеит ара, Олеги Цъамали назаза адәеиужь цшзафы итамхар камлеит.

Олег зыцсы еикәирхаз иоызцәа, ахәцәа шьтыхны илбаауан, ацсыбаоқәа ааныжьны, уаха цсыхәа амамызт. «Хәташәымцан хоызцәа фырхацәа» - абас хәаны еипыртцуан Ахбиук ахаракыра ахәафы айбашьцәа.

«Шәыешәыргәгәа шәыцкәын Олег фырхацарыла дтахеит» хәа Тото Ацъапуа иашта иантала, иан Лиудмила Купраацха дышьхныцсылан доагылеит, ажәакгы лызхәомызт, агәра лгарц лтахымызт Олег дыкам хәа. «Сыцкәын ибао сзаажәганза алагырз кастәом, хәонашә асыркуам, агәашәқәа аартызаауеит» - абас лхәан днатәеит ан рыцха.

Оеижәамш рышьтахь абаталион «Горец» еицахалоит «Ахбиук» агаразы. Иагырылшоит уи рнапафы аагара. Нас Олеги, уи иоызцәа цытфыки зыцсыбао рыцшаз лбааргоит. Убаскан ауп лагырзыла данырцәыуаз Олег итаацәа.

Агэыроа хьанта иахэаеыз Тото Ацъапуа игэы камыжъкэа , имчкэа еизганы ахэрашэа ихэон, апианино дафатэаны ашэакэа аццон.Ицкэын Олег еипш, дтахеит иашья гэакья, иара убас Лиудмила лахэшьяаца Иури Шапилов, уи хабарда дыбжъазит, ицсыбаогы рымазам.

20 шыкэса рацхья илхылгаз сзеиталхэон Олег иан Лиудмила Купраа. Даара илцэыхьантан ан урт амш еикэацэакэа рзыхынхэра, исцэыхьантан саргыы уи азызыроа:

«Ицсыбао сывамызт, ахахэеипш ихьшэашэан сгэы, сгэакуан.Ахэымш рыены снапкэа рхала акалам шьтырхит, икалап Олег ицсы амч снафазар. Амч еихарак исызтаз хьзла дахьтахазоуп, и-Цсадгылы ижэлари рфацхья сахьимырцхашьаз. Ацсуаа хэы ишацу, Олег анышэ данахта,еишэамафэа кфабцароуп рхэеит, уи сара сыла иамбароуп схэеит, адауацшь иафызаз сыцкэын дгыланы деибашьуан, абас сгэафэы даанхароуп».

Хацсадгыл хьызла Аиаaira агеит. Ицеит шыкэсык.Акэантэи ишьтыцрауан аверталиот абаталион «Горец» хьызла-цшала аибашьра иалцыз ацкэынцэеи, ахэыхаракырафэ зыцсқэа назаза иаанхаз афаацэарақэеи зцыз аверталиот, арака дрыцын ажурналист Е. Бебиацха.

Шыкэсык ацхьеипш шэты шкэакэала ихкьан Ахбиук ахаракыра. Ихьантан, дара ихьантан аибашьцэа даеазныкгы абрахь рыхынхэра. Аверталиот итыцуан зегы, ирцшауан ацсыбаоқэа.

Убри аамтазы Олег иан лыцкэын Аслан длыманы, азэгы дгэаимтакэа, ахэыхаракырахь дхалоит. Дхэазаны мацара,

лыпсы лзеивымго днелуан ан рыцха, илыпхон лыцкэын ицсы, амѡа лирбон. Илгэалашэоит : «Мчык сыцхон сагон, тыцкаѣ снатэеит уаха насыламкэа, абар сылацш нақэшэеит сыцкэын Олег инапы иахаз асаат, абар ацъар асахъа зныз ихэдахаца, абар изшьацак, абракэын ицсы ацыхэтэан иахъихыцыз. Исыцшаауан ускан ирцэынхаз ицсыбаѡқэа, еизызгон акакала ихцэхэыц инаркны изымбаз иарбану, сгэы злаанымкылаз сыздырам. Убасканоуп арцэаа хэа саныхэхэаз, ашьхақэа ирхыѡуан сыцэаабжь,сыцкэын Аслан инапқэа сыкэыршан сиргэыбзыгуан».

Лыцэаабжь анраҳаз ауп Лиуда дшыкамыз ангэартаз. Еицыз зегы хыхъ ианхала, ан рыцха деиқэыхъшэашэа дтэан, лыцсыбаѡқэа лгэыцакны. Убри аамтазы ллымха интаѡит Олег ибжы: «Сан, саби барей ашэа сзышэхэа, даеазныкгы быбжыхаа сырха, сан сызкэыхшоу .»

Ашэа рхэон Лиудей Тотей, Ерцахэ цагъа ахы ланаркэуан Ацсадгылы зхақэызцаз Олег иани иаби рѣацхъа.

«Игэымшэаз командирын, ахы ихахы иганы иѡызцэа еиқэурхеит, уан дулагэдуп сыцкэын адауацшь. Уизымшьзеит аға, ахрейцш назаза угылоуп ахэыхаракыраѣ, Ацсны ухы ақэуцеит, уи еихау насыцс икоузей Анцэа иануацэеишьа, саргы исыдыскылоит уара улахынца»- абас ахэоит Тотей Лиудей ирхэоз ашэа.

Абас иказ адауацшьқэа, Ацсадгылы ахъчаѡцэа зқышықэсала ииуан Ацсынра, ус икан, икоуп иахъаггы.

Хъзи-цшеи шэыгымзааит абаталион «Горец» айбашьцэа.

Мадина Злаиия- Чачхалия

Ацсны Анацэа Рхеидкыла аусзуѡы.

Ахацара азықәоуп – ахаца дзиуа!

Иарбан исақәи, ахаца дзиуа?

Ахацара азықәоуп- ахаца дзиуа.

Иалшоит зынгы, ус иаҭаххар,

Ахацара азықәа, ахаца дҭахар!

3. Куарциа.

Урыстәыла Асовет Еидгыла дузза анеилаҭа инаркны Ацсынтәыла аамҭа хьанҭа инҭагылеит. Хадгылаә иқәынхоз ақыртұа милаҭ айбашьрахьы хқылзгашаз амоа ианылеит. Иаахтны иаәагылеит, Ацсны жәлар рфорум «Аидгылара» имоацнагоз ауснагзатәқәа.

1989 шықәсәзтәи июльтәи раҭхьазатәи ишьаарцәыраз аидысларақәа рышьҭахь, аҭагылазаашьа еихагы иуадаәхеит.

Анцәа ду хрыцхашьаны жәоанынтә дахзылбааишьҭит, хәахәи зхәашаз ауаә дузза, ауаәыцқьа, ацарауаә Владислав Арзынба. Уи аренаәы ицәырцра акрацанакуан хәцсуа жәлар рҭоурыхи рбызшәеи айқәырхаразы. Иара иажәеи иуси еимадан, аҭеихәа Урыстәыла ибжьы ҕацаза игеит. Арҭқәа зегьы рхы рыхнахуан Қырҭтәылеи Ацсни иқәынхоз ақыртұа милаҭ.

1992 шықәса март мзазы Ацсны Иреихазоу Асовет Апрезидиум В.Арзынба зхадараәы дгылаз, Ацсны жәлар рфорум «Аидгылара» ацхыраарала раҭхьзакәны еиҕекаан ацсуа гвардиа.

Ари ргәы шыҭнахит хәцкәынцәа, згәы былуаз, згәыцхәфыруаз зегьы ацсуа гвардиа иалалеит.

Агвардиа анеиҕекааха зынза рхы аархнахит ақыртұа экстремистцәа. Ес-ены аҭагылазаашьа хьанҭахон. Иахьа ма уацәы хәа ицшуан хәцкәынцәа, ианамузах абжьас еицш ақәаразы ргәы цхәфыруа икан.

Раҭхьаза агвардиа иалалаз ацсуа рҭарцәа дыруазәкуп Гулрыцшь араион инхоз Даур Борис – иҭа Бигәаа.

Абас аҕагылазаашья аныуадаоыз Даур зхадараеҕы дыҕаз агэып еиҕекааны ирыдцан ашьхарахыы пшыхэра ицарц. Адыроаены иееикэыршэан, ашьыжь шаанза нанхэа мза 14 рзы амоадуахь дылбааит Даур. Араҕа ажэабжь хлымзаах изыпшыи. Қырттэыла аруаа бцьярла еикэных, акулзтэы техника цыхэапцэара амамкэа, Аҕэа ақалақь ахь амоа иқэын. Арцыс гуеиҕашэарак камцакуа, Агуызера ахаблаеҕы агвардиа ирхэҕа ахьтэаз ахьшэҕҕэа даакылсит.

Даур иоызцэеи иарей, адца ироуз ала БТР инақэтэан пшыхэра Дранда шыҕаз амоаду инанылеит. Аерапорт абжьаларҕаеҕы аҕацэеи дарей ааиҕахаит. Араҕа аиҕахысра ҕэҕэа калеит, хапсуа рцарцэа ргэы меиҕацеит. Даур иакузар «Хапсадгыыл ахақеитҕраз» хэа дыхэҕэанакун аҕэҕэахэа ишрылеитцоз. О-мчык еидыслаз еинышэашья змамз, бцьярлеи, техникалеи, уалеи еикарамызт. Ақыртүа гвардеиццэа ирылшеит БТР аҕжэара. Абжьас иаоызаз хэруаа аҕа ицэцеит, ааигэа иҕаз ачаитҕра реартеит.

Излархэо ала Даур ариаеҕгы даанымкылеит, ииулакгы, иезаны шьҕахька дхынхэны Агэызера иҕыпэеҕы дааны, изышьҕыхуаз абцьяри ацьяпцхани иманы дхынхэит. Ацентраеҕы иҕаз ашколаеҕы акласс уадақэа руакаеҕы дыонатэаны аҕацэа реихсра далагеит. Ааха ҕэҕэа риҕеит, даара акыргыы атехника пижэеит. Х-саатк инареихэаны, ицьяпцхэны нцэаанза ахысра даеҕын. Иагыаруындаз Даур дырзымшьит, дрыцэцеит. Ачаитҕрақэа ркны зейцэахны иҕаз иоызцэеи иарей еибапшааит. Аха араҕагыы ҕаха ирҕомызт аҕа, аҕып маншэала пшааны, амоаду ианыз ашьаҕауааи, атехникеи ирылахысуан.

Аиашазы ақыртқэа ари аоыза аҕагылара роуеит хэа иақэгуҕуамызт. Хымш рыоыпцкала Ацсны рнапаеҕы иааганы, ацсуаа нхарцэоит хэа ргэы иаанагон.

Аха дара ргэы ишаанагоз икамлеит. Рыпсадгыыл Ацсны рыхьчарц игылеит ажэлар милаҕла ирацэаоыны. Иааит хашьцэа Нхыпц Кавказнтэи. Адгылара ҕэҕэа хауит. Избанзар хара хиашан, хара атэым дгыыл хақэымлеит, хара хауп изқэылаз хадгыли хбызшэеи хамырхырц.

Зехынцъареицш аҕагылазаашья цэгъахеит Гулрыцшь араион аҕгы. Даур даара хьаас иман, аоны зхала ианхаз иан Алла лхабар хәа акгы ахьизымдыруз. Лара ишылхәо ала иахьынхоз аонеихагыла иамаз аподвалаҕы реьцәахны итәан зеггы.

Ҫнак агвардеиццәа аакылсын, Алла лхала аподвал дындәылырган, асовхоз «Илич» ацентр акны даакылыргеит. Аштәа иаакуршаны, атыцан инхози, аибашьяра иаази, зеггы еикушаны 300-оык инареитцамкуа игылан. Ус қыртуак ибжыы ааиргеит: «Шәыхшара иееимкуан ишәаазеит, хара аихамоа хәхьчарц ауп хзааз. Шәара ацсуаа бцъарла шәахдылеит, харт хәишьцәоуп хәа акун хгәы ишаанагоз. Быцкун икайтцақәаз бзианы ибдыруеит, арахь данцәырымц, инабгәыдцаны бахшьуеит». «Сышәшьгәышья, сыцкәын дахьыкоу сара исыздырам», - абас аҕак калцеит Алла.

Еилагылаз ажәлар гәынқьуан, «иахьыбҕахыу, дааг быцкәын,» рҕы еихаркуамызт, қырт бызшәала еицәхауан. Ахәларахь ахы кыдын аамҕа, игылаз дарбанызаалакгы икаларызеишь хәа ицшуан.

Алла Бигәаа еиҕалхәоит: «Ус иаатынчрахеит амц цырузар абжыы уахауан. Сара сылағырзқәа сҕыкәашо сгылан. Убри аамҕазы, сыцкәын акласс аҕы ацара ицызцоз, аурыс зҕаб лыбжыы аасахаит – тетиа Алла, смотрите Даур даауеит.»

Игылаз зеггы наскья-ааскьеит, акоридор карцеит. Ажәак азәгы ихәом. Даауеит Алла лыцкәын гәымшәа Даур, иааикәыршаны арткәацгақәа, рыла деибьҕаны. «Аа, уан рыцха с – Даур, арт уршьгушьоит» дааҕацәыҕацәит ан рыцха дахьгылаз.

«Сан арт сара срызшьзом, ара уи згәыҕуа азәгы дыкам, бара боуп ирыцхасшьауа. Ишәзыгәыҕуазар шәааскья сааигәара, иргон ибжыы, аҕацәа рахь ихы нарханы. Сан иаарласны хәикәшәоит, нанхәа 30 сымшироуп»-абас дцәажәон арцыс фырхаца.

Дарбанызаалакь дахьгылаз дымқәацеит. Даур дшааиз еипш , ашьшьықәа, дызлааз амџа инаныршәлан, асовхоз агәашә аартны, днықәхуаша дцеит. Икалаз аилкаахагьы рмоуит. Зегьы гачамкны, ишьхныңсылан игылан, Даур иигәығьыз ҫьаршьон. Ари аџыза зегьы ирылшомызт, агәы узтазар акәын. Иара убриазоуп афьрхаҫа изиламкьысызгьы.

Ари аџыза агәығьра зылшаз афьрхаҫа Даур иан Алла аџныка даурышьтит уи аены. Аха зегьакоуп таха лыртомызт.

Даур иџыза Едик Дарсалиеи иареи, ашкол ицтаз қыртүа ҫкәынак иџнаҫағьы реьцәахны икан. Аха ацәгьақәацәа рыбзоурала, идырбаандаџит ҳаҫкәынцәа, аға инапағьы инанагеит. Хәымш иҫакын. Даараза ишшәартазгьы иџыза иан аҫкәынцәа рхы иақәитылтәит. Нас роызцәеи дарей еибаҫшааны, Амрагыларатәи афронт ахь ииасит шьхала, аҫьабаа дузза баны.

Алла уи лыздыруамызт. Ләьцәахны дшыказ, енак х-џык аибашьцәа аакылсын , дындәылган дыргеит. Аацәа налхарҫаны, амашьына дынҫагәаны, хыхь ахчы лықәжьны , дрыманы ицеит.

Алла еиҫалхәоит: « Хә-џык амашьына ҳааҫыргеит, ихәлахьан. Апалаткақәа каҫаны, астал дуқәа еицхәаны, ана-ара аруаа адтәаланы акы рьџуан. Саргьы снарган бҫыцк насымҫарцеит. қыртшәала иџын. Нас еиҫаганы азәы исаиқәеит, «абрака абас ануп - уажәшьҫарнахыс Аҫсныка схынхәуам,-бнапы аҫабџыроуп». Исылшагушьџооз пхәыс рыцхак, снапы аҫазџит. Уаҫа уака ианыз иахьагьы исыздыруам.

22 мшы абрака ақәатра еипшыз тыпк ағьы иҫакын, Алла леипш ирацәаџны, хәсеи-хаҫеи. Чахык пьены алақәа реипш, иршәны, енак знык ирыртон, зыкгьы уа ведрала ирзыџнагылан. Ирацәаџын идәылганы иганы ирыпқоз, ашьақәада рғашы иааргон, иршәны анышә иқәрыжьуан. Зныкгьы илыламкьысит Алла. Ларгьы измааназ лыздыруамызт .

Енак лнапқәа аағархәан, лылақәа ааџаны, дындәылыргеит лыхьзи- лыжәлеи хәаны.

Цшь-оык аруаа лывагыланы днаргон. Ус урысшәала азәы ибжыы аагеит. «Къыс лымамкәа дыкоума, лшьапы дзықәгылоума лхала» хәа. « Ааи, усоуп» атак карцеит илыцыз.

Абасала Алла дрыцсахит , хара хатәқәа ахыказ дааргеит. Абар лашья Иона, ауаа рацәа амашына ласы гылоуп. Зегы азцаарақәа лыртоит, арахь лара акгы еилырганы атак лзыкацом, «Қарт стакын» абриак ауп илхәоз . Лгәаанагарала Қарт дтакызцәкья цыылшьон, арахь Гәымста ахықә ааигәара дыказаарын.

22 мшы абриакара зхызгаз ақхәыс, лыцсихика бжыысны икан.Убриазоуп акыраамта Гәдаутатәи ахәышәтәыртаәы дзышьтаз. Нас лыуа, лтынха зегы ахыказ, Пицундака апансионат ашка нхара дааргоит.Арака лара леицш, ахцәацәа рыла итәын апансионат аихагыла зегы.

Алла лашья илзеитеихәеит, лычкәын Даур ағарахәа Очамчыратәи афронтаәы дшеибашьюа, егы лычкәын Омар иакәзар аштабаәы ихатә амашына Камаз дақәтәаны, ацхыраара ду азыкаитцоит афронт зегы. Абцъари, ацъақхани, ашьакауааи цъара иахьгатәу, дазыхианы дгылоуп , даара дхәартоуп.А ригы мацк лгәы ааикәнахәалеит ан рыцха.

Даур Бигәаа мышкгы ицсы имшьеит.Иаразнакы Арасазыхьтәи абаталион далалоит. Нас иаарласны Тамшьтәи абаталионахь диасуеит, ара далартцоит еиҫкааз аспец гәыц «Катран» захьзыз, Заза Зантәриа напхгара зиҫоз. Зегы бзиа дбаны, «Малыш» хәа иархәон.

Даур еснагь цшыхәра дцон, зегьрейха иахьшәартаз, аға ааха гәгәа ииҫон, ирацәаоын ирбаандаоны иааигоз ақыртәуа еибашьцәа. Иара далахәын Лабра, Мыркула, Баслаху, Аҫара имоапысуаз аиҫагыларатә еибашьрақәа.

А-Бигәаа чкәын гәымшәа ақыртәуа ихы сагап хәа игәгы иҫашәомзт. Иагъарааны иоызцәа иархәаргы иеыцхьеикәамзт, дгыланы, абцъар шьтыхны деибашьюан.

Февраль 20 Даур изыхәан ицыхәтәанхаз мшуп. Ари аены Аҫара ақытан аиҫагылара гәгәа калеит. Аҫара цшыхәра ицаз,22шықәса

иртагылаз арцыс гэымшэа, аңсуа бирак шытыхны, «Аңсадгыл Аңсны ахақәйтразы » хэа дыхәхәаны, дгыланы деибашьуан. Аха аснаипер илаңш дыцашәеит, дызгашаз ахгы иқәшәеит. Ирхәоит атагылазаашья убриакара ихьантан, Даур рыцха иңсыбао аагара мариамхеит. Хымш дузза уака дышьтан.

Икатәон ашья , итахон ҳарқарцәа гэымшәақәа,

Дтахон – А-Бигәаа чкәын

Назаза атоурыхаә даанхон.

Афырхаца гэымшәа Даур анышә дамадоуп иабдуцәа рхатгәынқәа ахыкоу Тхына ақытан.

Иахья Даур Бигәаа ихьз кашәара ақәзам. Дахьиз, дахьяазаз, зегь раңхьаза аға дахьиңылаз Гәылрыңшь ахаблан, ацара ахьицоз ашкол ихьз ахыуп, еснагь дыюуа дызныз амоадукәа руак ихьз ахыуп. Дыкоуп Даур, дкалоит есқангы.

Алла Бигәаа абриакара шылхылгазгы, агәыроа леалымтеит афырхаца иан. 8 шықәса инеиңынгыланы Анацәа рхеидкыла Гәылрыңшь араион иацанакуа акәша дахагылан. Уи акыр дазааңсеит, итахаз ачкәынцәа рыхьз акамыршәаз, аусмоаңгатәқәа налгзон.

20 шықәса уажәаңхья иткьаз ахы изацәымцаз зегьы шәфырхацәоуп, хьтәы нбанла Владислав Дузза шәигәытылакны хтоурых шәзаанхоит.

Мадина Злаииа-Чачхалиа

Аңсны Анацәа Рхеидкыла аусзуоы